Osmanlıda Edeb:

Osmanlı'da sadaka taşları varmış, ihtiyacı olan sadaka taşının üzerindeki keseden, (yabancı elçilerin de şehadetleriyle) sadece ihtiyacı kadarını alırlarmış. Aynı şey, yolların üzerinde vakıflar tarafından kurulan konaklarda da uygulanır, yolcu eğer ihtiyacı varsa yatağının başucundaki keseden alabilirmiş. Bineğine ücretsiz bakılır, ücretsiz üç gün yemek verilirmiş.

Eskiden "Kapıyı kapat!" denilmezmiş. Allah (cc) kimsenin kapısını kapatmasın diye düşünülürmüş. "Kapıyı ört, ya da sırla" denilirmiş. Kapının kapanmadan yavaşça örtülmesi edebdenmiş.

"Lambayı söndür" demezlermiş. Allah (cc) kimsenin ışığını söndürmesin. "Lambayı dinlerdir" derlermiş. Lamba yakılmaz, uyandırılırmış.

Uyuyan birisi uyandırılmak İçin sarsılmaz veya adı ile çağırılmazmış. "Agâh ol eren-ler" derlermiş. Nezaket, incelik, edeb her işin başı imiş de ondan... Ona eren uyanık olurmuş. İnsanların sözü kesilmez, işaret ve işmar edilmez, fısıltılar, gizli konuşmalar hoş karşılanmazmış.

Hanımlar beylerine "Efendi" derlermiş, "siz" derlermiş. Hanımefendiliklerini gösterirlermiş.

Gezerken yere yumuşak basılır, ses çıkarmamaya çalışılırmış. Yerdeki haşerata basmamaya özen gösterdiği için adı "Karınca basmaz Efendi" ye çıkan insanlar varmış.

Kapıdan çıkarken arkasını dönmemek, geri geri çıkmak edebdenmiş.
Kapı eşiğindeki misafirlere ait ayakkabılar, dışarıya doğru değil, içeriye doğru çevrilirmiş. "Git bir daha gelme!" der gibi değil de. "Gitsen de ayağının yönü buraya dönük olsa" dercesine dizilirmiş.

Canlı cansız her şeyin bir hatırı varmış. Eskiler hayatı o kadar nurani, o kadar temiz, o kadar manâlı yaşarmış.

Üstad Necip Fazıl bu hali "Komşuya hatır soran sıra sıra terlikler,

Ölçülü uzaklıkta yakın beraberlikler." diye tarif eder.

Eskiler "Edeb Ya Hu!" derler, O'nu görüyor gibi yaşamaya çalışırlarmış. O (cc) varken başkasına bakmaz, Onu unut-muş gibi hallere girmezlermiş. Ezel ve Ebed Sultanı'nın huzurunda nasıl hareket edilmesi gerekiyorsa öyle hareket et-mek isterlermiş. "Bizi takip eden, her halimizi perdesiz, engelsiz gören, şu anda bizim durumumuza bakan Allah var!" der gibi, o mânâyı hatırlatmak için her yere "Edeb Ya Hu!" yazarlarmış. "Allah'ın huzurunda edeb" demekmiş bu.

İnsan nerede olursa olsun Allah'ın huzurunda değil midir?

Edeble Alâkalı Beyitler:

İlim meclislerinde aradım, kıldım talep.
İlim geride kaldı ille edep ille edep. (Y. Emre)

Hadd-i zâtında kim olmazsa edib.
Feleğin sillesi eyler te'dib. (Nabi)

Setr eder ayıbın insanın hep.
Ne güzel nâme imiş sevb-i edep. (Sümbül-zâde Vehbi Efendi)

Edep bir tâc imiş nûr-î Hûda'dan.
Giy ol tâcı emîn ol, her belâdan. (La edrî)

Edep iledir âlem-i nizâm.
Edep iledir kemâl-i âdem. (La edrî)

Edebtir kişinin dâim libası.
Edebsiz insan üryana benzer. (La edrî)

Edeb; ehl-i ilimden hâli olmaz.
Edebsiz ilim okuyan, âlim olmaz. (La edrî)